

INTENCJE PALENIA TYTONIU W NIEDALEKIEJ PRZYSZŁOŚCI U MŁODZIEŻY 15-LETNIEJ I ICH NIEKTÓRE UWARUNKOWANIA

Barbara Woynarowska¹, Joanna Mazur²

¹ Katedra Biomedycznych Podstaw Rozwoju i Wychowania
Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego

² Zakład Epidemiologii Instytutu Matki i Dziecka

INTENTION TO SMOKE IN THE FUTURE AMONG 15-YEAR-OLD ADOLESCENTS AND ITS SOME DETERMINANTS

ABSTRACT – The aim of the paper was to present adolescents' intentions to smoke in two years time according to gender, place of living, type of secondary school, status of own current smoking, status of parental and close friend smoking and attitude toward smoking in the future. Intentions to smoke among adolescents in Poland and some Western Europe countries (Austria, Belgium, Denmark, Finland, Germany, Norway, Scotland and Wales) were compared. Data from Health Behaviour in School-Aged Children. A WHO Cross-National Study was used. In an international standard questionnaire an additional package „Adolescent Smoking Control” was included in 1998. The sample was selected as representative for the general population of 15-year-olds. In Poland sample size was 1636, with mean age 15,7 years. Data concerning adolescents' intentions to smoke in Austria, Belgium, Denmark, Finland, Germany, Norway, Poland, Scotland and Wales were compared. In Poland only 8% of adolescents intended to smoke daily in the future, 23% feel ambivalent about smoking in two years time. In Poland the percentage of adolescents who were ambivalent about smoking in the future was high in comparison to other countries. Intentions to smoke were significantly more frequent among: students in vocational schools (13%) than general secondary schools (2%); children who had both smoking parents (17%) than who had no smoking parents (5%); students who had smoking close friends (22%) than whose friends do not smoke (3%). The highly significant association was found between adolescent' current smoking status and his or her intentions to smoke daily in the future. About 1/3 of daily smokers intended to smoke vs 1,5 % non-smokers. Adolescents who plan to

Praca wykonana ze środków finansowanych przez Ministerstwo Zdrowia na realizację programu „Pierwotnej profilaktyki chorób odtytoniowych w Polsce 2001 r.”.

smoke in the future had more positive attitude toward their future smoking than occasional smokers and non-smokers.

KEY WORDS: adolescents, intentions to smoke in the future, attitudes toward smoking in the future, smokers, non-smokers.

WSTĘP

Druga dekada życia jest okresem, w którym pojawiają się i nasilają wraz z wiekiem zachowania problemowe, stanowiące ryzyko dla zdrowia w młodości i dalszych latach życia. Dotyczy to m. in. palenia tytoniu. W Polsce, w 1998 r., 70% chłopców i 60% dziewcząt w wieku 15 lat podjęło już próby palenia, a paliło okazjonalnie lub regularnie (codziennie) odpowiednio 32% i 29% (11, 12). Wyniki badań GUS (7) wskazują, że po 15 roku życia większość (88%) młodocianych palaczy rozpoczyna regularne palenie, w tym prawie połowa między 17 a 19 rokiem życia. W latach 90. w większości krajów Europy, także w Polsce, zwiększała się częstość palenia wśród nastolatków, zwłaszcza wśród dziewcząt (10, 11).

W celu przeciwdziałania paleniu wśród młodzieży, obok monitorowania jego rozpowszechnienia, niezbędne jest poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, co powoduje, że z fazy eksperymentowania z paleniem, uważanego w okresie adolescencji za swobodną prawidłowość rozwojową lub zjawisko normatywne (5, 6), palenie staje się zachowaniem problemowym, prowadzącym do uzależnienia. Pewnych informacji na ten temat może dostarczyć badanie przekonań młodzieży, dotyczących palenia tytoniu w niedalekiej przyszłości.

Przedmiotem prezentowanych w artykule badań są przekonania co do zamiaru codziennego palenia za dwa lata, zwane dalej „intencją palenia tytoniu”. W analizie uwzględniono także przekonania, dotyczące własnej oceny tego zachowania, zwane dalej „postawą wobec własnego palenia w przyszłości”. Przyjęcie takiej terminologii nawiązuje do teorii uzasadnionego działania Ajzena i Fishbeina (2), według której zachowanie poprzedza zamiar (intencja) podjęcia tego zachowania. Intencja, z kolei, zależy od postawy (oceny) danego zachowania (subiektywnej normy). Badane przekonania, zgodnie z klasyczną definicją postawy, można również ujmować jako behawioralny (intencja) i emocjonalno-poznawczy (ocena) komponent względnie stałej postawy wobec palenia tytoniu (3). W obu tych perspektywach badane przekonania (komponenty) uważane są za silne predyktory późniejszych zachowań.

Celem pracy było sprawdzenie, na ile intencje palenia tytoniu w niedalekiej przyszłości (za dwa lata, czyli w wieku ok. 17 lat) u młodzieży 15-letniej różnią się ze względu na cztery grupy zmiennych:

- zmienne socjo-demograficzne – płeć, typ szkoły ponadpodstawowej, miejsce zamieszkania (miasto, wieś),
- posiadane obecnie doświadczenia związane z paleniem tytoniu, zwane dalej „statusem własnego palenia”,
- palenie tytoniu przez osoby w najbliższym otoczeniu – rodziców i najlepszego kolegę lub koleżankę, zwane dalej „statusem palenia rodziców i najlepszego kolegi”,